

NOVA POŠTA

GLAS JE M

MLADINSKO 19 | 20 64. SEZONA

..maska

slovensko **MLADINSKO** gledališče

REŽIJA: ŽIGA DIVJAK • AVTORSKI PROJEKT

2019/20

Sezona 2019/2020

Uprizoritev 6

- 2 Kazalo
- 3 Zasedba
- 4 Maja Ava Žiberna: Psi lajajo,
karavana gre dalje.
- 8 Urša Regvar: (Br)azil, (Br)azil
- 12 Miha Turk: Velike in male igre
- 20 *Pričevanja o prisilnem vračanju*
- 20 *»Vse so zažgali. Vse
svoje življenje sem imel
s seboj, nisem vedel.«*
- 21 *»Tepli so me po glavi.«*
- 22 *»Izpraševanec je rekel,
da ima 16 let, policisti
pa so rekli 'Ne, rojen
si bil leta 2001'.«*
- 23 *»Bili smo kot zombiji.
Ničesar nisem čutil, le
siljenje na bruhanje
in glavobol.«*

GEJM

Avtorski projekt

Režija:
Žiga Divjak

Igrajo:
Primož Bezjak
Sara Dirnbek k. g.
Maruša Oblak
Matej Puc k. g.
Vito Weis

Na posnetku: Hamza Aziz,
Zaher Amini, Khalid Ali,
Behnaz Aliesfahanipour

Pomoč pri raziskavi: Maja Ava Žiberna
Asistentki režije: Ana Lorgar,
Nika Prusnik Kardum
Dramaturška sodelavka:
Katarina Morano
Scenograf: Igor Vasiljev
Kostumografka: Tina Pavlovič
Avtor glasbe: Blaž Gracar
Svetovalka za jezik: Mateja Dermelj
Oblikovalec luči: Igor Remeta
Oblikovalec zvoka in videa: Blaž Gracar
Prevod po tonskem posnetku:
Barbara Skubic
Producentka in vodja
predstave: Tina Dobnik
Tehnični vodja predstave
in rekviziter: Igor Remeta

Besedilo je nastalo na podlagi
pričevanj, zbranih v bazi podatkov
Border Violence Monitoring.

Zahvaljujemo se
Behnaz Aliesfahanipour, Hamzi
Azizu, Khalidu Aliju, Zaherju Aminiju,
Desmondu, Rezi, družini Ahmmad, Mihi
Turku, Aneli Dedić, Nidžari Ahmetašević,
Mihi Blažiču, Barbari Vodopivec, Urošu
Škerlu Krambergerju, Kristini Božič,
Aljažu Vrabcu, Urši Regvar, Andražu
Rožmanu, Dinu Bauku, Faili Pašić Bišić,
Mileni Zajović Milki, Françoisu (Zdravniki
brez meja), Simonu Campbellu, Mateju
Povšetju, Dubravki Vranjac, Marku
Pogačarju, Tini Zorman, Ivanu Šelihu,
Brunu Álvarezu, Jerneju Potočniku, Acu
Todoroviću, Ivanu Šikori, organizacijam
Info Kolpa, Are You Syrious, No Name
Kitchen, Border Violence Monitoring,
Pravno-informacijskemu centru
nevladnih organizacij, Varuhu človekovih
pravic RS, Osrednji družboslovni
knjižnici Jožeta Goričarja (FDV), še
posebej pa stanovalcem Azilnega
doma Vič, ki so z nami delili svoje
zgodbe, in ljudem na poti, ki smo jih
spoznali v Veliki Kladuši in Bihaću.

Koprodukcija:
Slovensko mladinsko gledališče
in Maska Ljubljana v okviru
programa Nova pošta

Premiera: 10. 6. 2020,
spodnja dvorana Slovenskega
mladinskega gledališča

Tehnična ekipa Slovenskega
mladinskega gledališča
Inspicienta: Urša Červ, Liam Hlede
Lučna mojstra: Matjaž Brišar,
David Cvelbar
Tonski mojster: Silvo Zupančič
Asistent tonskega mojstra:
Marijan Sajovic
Video tehnik: Dušan Ojdanič
Garderoberki: Slavica Janošević,
Andreja Kovač
Maskerka in frizerka: Nathalie Horvat
Rekviziter: Dare Kragelj
Odrski mojster: Boris Prevec
Odrski delavci: Tadej Čaušević, Valerij
Jeraj, Tine Mazalović, Mitja Strašek
Ključavničar: Sandi Mikluž
Mizar: Boštjan Kljakič Kim
Izdelava scenografije: delavnice
Slovenskega mladinskega gledališča
Ekonom: Ivan Šikora
Čistilki: Ljubica Letić, Zdenka Žigman

Psi lajajo, karavana gre dalje.*

*določeno delo, delovanje se nadaljuje kljub napadom, nasprotovanju

Če neko delovanje traja dlje časa, je o posledicah težko govoriti kot o presenečenjih. To, kar se trenutno dogaja na meji med Turčijo in Grčijo, ni presenečenje, je nadaljevanje *določenega delovanja oziroma, še bolje, nedelovanja*, ki traja najmanj od zadnjega »presenečenja« leta 2015, ko so ljudje v »begunskih valovih« začeli prihajati v Evropo.

V torek, 15. marca 2011, se je uradno začela vojna v Siriji, v torek, 3. marca 2020, pa je Ursula von der Leyen kot predsednica Evropske komisije s helikopterjem priletela v grški Kastanjes, ker se je zgodilo to, kar je turški predsednik Recep Tayyip Erdoğan napovedoval že dlje časa: v Turčiji zaprte povečini sirske begunce je pospremil proti meji z Grčijo s popotnico, da »so evropske meje odprte«. »Evropske meje niso odprte,« je povedala prva med državljani Evropske unije ter izrazila sočutje z migranti, ki da so nasedli lažnim obljubam in se znašli v tem obupnem položaju. »Sem smo prišli zato, da pošljemo jasno sporočilo o evropski solidarnosti in podpori Grčiji. [...] Kyriakos, Charles, David, Andrej in jaz bomo v prihodnjih dneh in tednih ostali v tesnih stikih, da bomo zagotovo priskrbeli vso potrebno pomoč.«

Jasno sporočilo? Solidarnost? Andrej?

Karavana gre dalje, tudi če vsi »lajajo«, da dosedanji način »reševanja« begunskega vprašanja ni učinkovit – vsaj ne na dolgi rok.

Ladje. Helikopterji. Rezilne žice. Termokamere. Frontex. Takoj!

Premestitev več kot 115.000 ljudi iz Grčije. Od tega 20.000 iz zloglasnega taborišča Moria. Nikakor!

Preambula listine Evropske unije o temeljnih pravicah resda govori o tem, da se unija »zaveda svoje duhovne in moralne dediščine, temelji na nedeljivih in univerzalnih vrednotah človekovega dostojanstva, svobode, enakopravnosti in solidarnosti; temelji na načelu demokracije in na načelu pravne države«. A papir prenese vse, v resničnosti pa stvari potekajo po nenapisanih ali vsaj precej drugače spisanih pravilih. Izreka se jih vedno glasneje, izvaja pa se jih potihoma in veliko počasneje. Geografsko pa tudi precej bliže.

Velika Kladuša je od Ljubljane oddaljena 170, Bihać pa 211 kilometrov po pešpoti. V tem trenutku je na celotnem ozemlju Bosne in Hercegovine v životarjenje ujetih okoli 8000 ljudi. Povedali vam bodo, da je pravica do prošnje za azil tako v BiH kakor Hrvaški in Sloveniji omejena, da njihovih (individualnih) prošenj slovenski in hrvaški policisti na mejah nočejo slišati, da jih (kolektivno in pogosto verižno) vračajo v BiH, da prevajalci njihovih pojasnil o okoliščinah, zaradi katerih bežijo, ne prevajajo pravilno, da so postopki, če že pride do njih, obupno dolgi. Povedali vam bodo tudi, da je med domačini vedno več takšnih, ki so do njih sovražno nastrojeni. Ko sem v eni od televizijskih reportaž poslušala mladega moškega, ki je pripovedoval o svoji izkušnji z grško policijo, bi ga brez težav lahko postavila v

katerega od številnih skvotov v Bihaću in doživetje povezala s hrvaško policijo: »Razbili so nam telefone, pobrali so nam denar, slekli do spodnjih hlač. Če se ne bi vrnili v Turčijo, bi nas pretepli.« Celo terminologija se v BiH v marsičem ujema s tisto iz Grčije: »V taborišču Moria je zelo nevarno. Tu živimo v džungli. Če tega še ne veste: džungla je za ljudi zelo nevarna.« Tudi v Vučjaku smo med predmeti, ki so ostali po zaprtju taborišča, našli vžigalnik z napisom: *Vučjak. Jungle Camp.*

Vučjak so konec leta 2019 resda podrli, a podobe z ulic Bihaća in Velike Kladuše leta 2020 kažejo, da se položaj za ljudi, užete v tem začaranem krogu, ni bistveno spremenil. V tamkajšnji terminologiji – ta se nanaša tudi na Slovenijo – se nenehnim poskusom prečkati mejo in ponižanim vračanjem na točko nič reče *gejm*.

Mimogrede, Ursula von der Leyen je v Grčijo priletela v družbi Andreja Plenkovića, premiera Hrvaške, trenutno predsedujoče Evropski uniji. Prav temu Andreju, ki bo Ursuli pomagal vzpostaviti red v Grčiji, za ravnanje policije v državi, ki jo vodi, ni treba zares odgovarjati. V poročilu Human Rights Watch za leto 2019 piše, da so po »podatkih hrvaškega notranjega ministrstva v prvih osmih mesecih zabeležili 11.813 novih migrantov in prosilcev za mednarodno zaščito, večinoma iz Afganistana, Pakistana in Turčije, kar je 8600 ljudi več kot v enakem obdobju lani. Od 974 prošenj za mednarodno zaščito jih je bilo odobrenih 71, od tega 13 iz leta 2018. 9487 ljudem je bil vstop v državo onemogočen. Kljub verodostojnim poročilom o protipravnih in nasilnih *pushbackih* hrvaške policije v BiH in Srbijo, ki predstavljajo kršitve evropskega prava na področju človekovih pravic, Hrvaška zaradi tega s strani institucij Evropske unije ni utrpela nobenih posledic.« Poročila številnih nevladnih organizacij o mučenju ne samo da niso prepričala k ukrepanju, Ursulinemu predhodniku Jean-Claudu Junckerju niso niti preprečila, da ne bi tik pred iztekom mandata Hrvaški *prižgal zelene luči za vstop v šengensko območje*, kot se temu reče v bruseljski terminologiji. Je pa Andrej Ursuli zagotovil, da bo Hrvaška sprejela del mladoletnih brez spremstva, ki so ujeti v Grčiji. Dober PR, ni kaj. Navzven bomo Evropejci in bomo sprejeli teh nekaj otrok iz Grčije, v hrvaških gozdovih pa se bomo izživljali nad ljudmi. Med njimi tu pa tam tudi nad ženskami in otroki.

Hrvaška torej naskakuje šengen, Slovenija je njegov branik, Bosna in Hercegovina pa kolateralna škoda. In migrantski žep. Saj se spomnite, to je tisto, kar Slovenija ni hotela postati.

Za osvežitev spomina: 14. februarja 2016 so avstrijski varnostni organi Ljubljano obvestili, da zaostrejuje kriterije za vstop, čemur je nekaj dni kasneje sledila še Slovenija. Države od Avstrije do Grčije so v zahtevi po zaprtju balkanske begunske poti enotno nastopile tudi na izrednem vrhu EU in Turčije 7. marca 2016 v Bruslju. Takrat sta EU in Turčija dosegli načelni dogovor, da bo Turčija sprejela vse nezakonite migrante, v zameno pa bo med drugim dobila dodatne tri milijarde evrov pomoči. Dikcijo, da je balkanska begunska pot zaprta, so iz dogovora sicer izpustili; čeprav so se s tem (tudi takratni slovenski premier Miro Cerar) za PR-namene radi pohvalili. Molčali pa so o že takrat očitnem: da so svoje meje (k vragu z načeli!) pripravljene braniti nespodobno, da so v ta namen sklenili dogovor s hudičem in

da poti s tem ukrepom niso zaprli. Kot je danes jasno, so jo preusmerili na šibko državo. Nečlanico.

Od leta 2015 je bilo v BiH po uradnih podatkih Mednarodne organizacije za migracije (IOM – International Organisation for Migration) registriranih 56.901 ljudi, od tega velika večina v zadnjih dveh letih (29.196 leta 2019 in 24.067 leta 2018). Trenutno jih je v uradnih registrajskih taboriščih nastanjenih okoli 5500, zunanaj njih jih, kot ocenjujejo, živi vsaj še 1800, verjetno pa več.

In v kakšnih razmerah se po izgonu iz Slovenije in Hrvaške pravzaprav znajdejo? Julija 2018 je v človeka nevrednih razmerah – brez dostopa do uradnih namestitvenih zmogljivosti, osnovnih higienskih pogojev, pa tudi brez možnosti za dostop do uradnega postopka za azil – na ulicah Bihaća in Velike Kladuše po ocenah Mednarodne organizacije za migracije živele več kot 6000 ljudi. Takrat je vodja IOM v BiH Peter Van der Auweraert razmere označil kot krizne, nevladne organizacije pa kot katastrofalne. Istega leta so se odprli štirje začasni sprejemni centri, leta 2019 še dva, pri čemer velja omeniti notranjepolitično okoliščino, da so vsi na območju Federacije Bosne in Hercegovine in niti eden v Republiki Srbski. Zadnjega v Blažuju pri Sarajevu so odprli po tem, ko so zaprli taborišče Vučjak, ki so ga bosanske oblasti junija 2019 postavile daleč stran od oči javnosti.

7 km iz Bihaća, 360 m nadmorske višine.

Na povedni lokaciji: na smetišču.

Ko je Vučjak v začetku decembra obiskala komisarka Sveta Evrope za človekove pravice Dunja Mijatović, jo je bilo sram – kot komisarko in kot Bošnjakinjo: »Situacija v Vučjaku je za nas nekaj popolnoma novega. Bila sem v številnih taboriščih in česa podobnega še nisem videla. Sram me je, da se to dogaja v moji državi.«

Tudi po zaprtju Vučjaka se to dogaja naprej. Krizna situacija iz leta 2018 se s postavitvijo šestih sprejemnih centrov še zdaleč ni razrešila. Prizori v državi, v kateri so samo v letošnjem letu do 8. marca zabeležili 3425 novih registracij, ostajajo nadrealni. Februarskega dopoldneva smo se z avtom odpravili v Vučjak, ki zdaj služi kot postojanka na poti v *gejm*. Današnji Vučjak je tudi pokopališče predmetov, ki so ostali po njegovem zaprtju: novoletni okrasiki, plastična infuzija, žlice, prazne konzerve, sveče, celo barva za lase ... Prav neverjetno je, kaj vse priča o preživetju na koncu sveta. Po pripovedovanju očitvidcev so ljudje, ki so jih selili iz taborišča Vučjak, v kolonah, kakršne smo videli v nekih drugih časih in taboriščih, pred očmi domačega občinstva hodili skozi Bihać.

Med petnajstminutno vožnjo tja smo srečevali dve skupini ljudi: v prvi domačine in otroke, opremljene s palicami za nordijsko hojo, v drugi kolone mladih moških z vojaškimi nahrbtniki in nanje pritrjenimi spalnimi vrečami, ki so šli v *gejm*. Dobra novica je, da se sobotni sprehajalci s palicami zaradi tega niso preveč vznemirjali. Nas pa je vznemirjala misel, kaj bi se zgodilo z njimi, če bi naleteli na vardo.

Čustva domačega prebivalstva v Bihaću in Veliki Kladuši so občutno drugačna, kot so bila pred letom ali dvema. Vedno manj je tistih, ki so pripravljeni pomagati, vedno več takšnih, ki beguncev nočejo videti v trgovinah, lokalih ... Prostovoljci, ki jim nosijo hrano in oblačila, morajo to početi vedno bolj na skrivaj. A

nestrpnost in segregacija v ljudeh nista zrasli kar sami od sebe niti nista bosanski fenomen. Kot je nedavno povedal grški humanitarni delavec: »Grki so na začetku pomagali, zbirali hrano, zdaj pa imajo občutek, da so prepuščeni sami sebi. Begunci še vedno prihajajo na otoke, načrta za premestitev pa ni.«

Ta izjava me spomni na gospoda iz Bihaća, ki ima že več kot eno leto v hiši nasproti svoje za sosede Pakistance, ki ne morejo v taborišče Bira, so pa v hiši brez oken našli vsaj streho nad glavo. Situacija ni zavirljiva niti zanje niti zanj: okoli hiše so smeti, za njo je za silo zbito poljsko stranišče, smrdi po plastiki. Gospod je razburjen, na trenutke je težko razbrati, proti komu je uperjen njegov srd. Dovolj ima nereda, ne more več živeti tako, njegove vnukinje tudi ne; ne ve, na koga naj se obrne, sam ne more več pomagati, nosil jim je hrano in drva, a je utrujen, razume jih, tudi z ženo sta bila begunca, en mesec si nista mogla preobleči spodnjega perila, ve, kako je. »A nič se ne premakne.« In čeprav proti fantom odmahuje z rokami in povzdiguje glas, mi ti zagotovi: »*He is a good guy!*«

Tisti, ki imajo uradno streho nad glavo in so registrirani v katerem od taborišč, imajo na voljo tri obroke na dan in sanitarije; teh je po pričevanjih premalo, za obroke se velja v vrsto postaviti pravočasno. Centri so prenatrpani, vanje ni preprosto priti. Marsikdo si tja zaradi nevarnosti nasilja – ne samo fizičnega, ampak tudi spolnega, medetničnih spopadov, kriminalnih združb, ki v teh razmerah resnično cvetijo – niti ne želi. Droge, trgovina z ljudmi, tihotapstvo in cela veriga podizvajalcev iz vrst najšibkejših – to je še eden od vzporednih svetov v teh okoljih. Pravica do gibanja iz centra in vanj je omejena, ure dolgo je treba čakati na hrano ali na izhod. Tako živi skoraj 6000 ljudi.

Tisti, ki kot prej omenjeni Pakistanci živijo zunaj uradnih centrov, so nastanjeni v na pol podrtih tovarnah ali drugih industrijskih objektih, tudi v na pol dokončanih hišah brez vrat in oken. Nekateri imajo srečo in se grejejo s pečmi, ki so jim jih priskrbeli humanitarci, druge pred mrazom varujejo težke, z vlago in smradom prepojene odeje. Grejejo se s tem, kar najdejo in kar gori; vonj v teh objektih je zato neznošen, zrak izjemno toksičen. Zgodi se, da jim v »dom« vdrejo sosedi, policija ali pa objestnejši druge narodnosti. Tako živi uradno 1800 ljudi, neuradno zagotovo več.

Marsikdo od v ta začarani krog ujetih ljudi gre v *gejm* po več desetkrat; marsikomu uspe priti do Slovenije. Zagotovo obstajajo takšni, ki rečejo, da v Sloveniji nočejo ostati, a ogromno je takšnih, ki se v te razmere vrnejo, ker slovenska policija ni »slišala« njihove namere za prositi za azil.

Človeške usode so zakrite v številkah. Zato proti koncu še nekaj statistike.

Slovenska policija je leta 2019 zabeležila 16.099 nezakonitih prehodov meje, kar je za 73,8 odstotka več kot leta 2018, ko jih je bilo zabeleženih 9262. Leta 2019 je na podlagi Sporazuma med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Hrvaške o izročitvi in sprejemu oseb, katerih vstop ali prebivanje je nezakonito, na Hrvaško po skrajšanem postopku vrnila 11.026 ljudi. Kar je za 136 odstotkov več kot leta 2018, ko jih je tja na tej podlagi vrnila 4678.

Po podatkih Urada vlade za oskrbo in integracijo migrantov je bila v Republiki Sloveniji od leta 2016 do leta 2020 mednarodna zaščita pri-

znana petsto štirinajstim osebam; leta 2016 sto sedemdesetim, leta 2017 sto dvainpetdesetim, leta 2018 sto štirim in leta 2019 osem- inosemdesetim.

Na meji z Republiko Hrvaško je bilo do 15. decembra 2019 postavljenih 189.835 metrov začasnih tehničnih ovir, od tega 115.685 metrov t. i. *concertine* (rezilne žice) in 74.150 metrov panelne ograje. Od 1. januarja 2019 do 29. novembra 2019 je bilo dodatno postavljenih 7929 metrov panelne ograje s pripadajočo *concertino* ali rezilno žico premera 450 milimetrov, ki jo nameščajo nad panelno ograjo. Nobena od začasnih postavljenih tehničnih ovir še ni bila odstranjena. Načrtujejo nove.

Od 1. januarja 2019 je policija ugotovila in evidentirala naslednje smrtne primere med tujci, ki so iregularno prečkali mejo:

- + Neidentificiran moški, umrl zaradi utopitve v reki Kolpi pri ilegalnem prečkanju državne meje med Republiko Hrvaško in Republiko Slovenijo, najden 12. 6. 2019 ob 11.30 v kraju Vukovci v bližini mlina proti Otoku (Damelj), občina Črnomelj.
- + Državljan Maroka, star 26 let, umrl zaradi utopitve v reki Kolpi pri ilegalnem prečkanju državne meje med Republiko Hrvaško in Republiko Slovenijo, najden 17. 6. 2019 ob 16.15 v bližini Radenske stene na relaciji Breg pri Sinjem Vrhu–Radenci, občina Črnomelj.
- + Državljan Turčije, star 25 let, najden mrtev v reki Kolpi 31. 10. 2019 v kraju Vukovci, občina Črnomelj; pogrebna služba je že poskrbela za prevoz trupla v matično državo.
- + Neidentificiran moški, umrl zaradi utopitve v reki Kolpi 31. 10. 2019 v kraju Vukovci, občina Črnomelj. Po nepreverjenih podatkih gre za 25-letnega državljana Maroka – postopek identifikacije še poteka.
- + Državljan Pakistana, star 26 let, najden 3. 8. 2019, utonil v reki Kolpi pri jezu v Slavskem Lazu, občina Kostel.
- + Državljan Sirije, star 20 let. Pred zgradbo policijske postaje Ilirska Bistrica so ga 7. 11. 2019 pripeljali sorodniki, ki so ga obnemoglega našli v gozdu. Vzrok smrti: podhladitev in izčrpanost.
- + Državljana Sirije, stara 20 in 17 let, 28. 11. 2019 na avtocesti med Ljubljano in Vrhniko pri Brezovici udeležena v prometni nesreči s smrtnim izidom.

Ljudje umirajo, karavana gre dalje.

S študijskega obiska ekipe v Veliki Kladuši;
foto Matej Povše

P. S.

Ko to pišem (konec marca 2020), iz Bihaća prihajajo informacije, da bodo ljudi, ki živijo zunaj centrov, preselili na Lipo, ki je še dlje in višje od Bihaća in še bolj zunaj vidnega polja kot Vučjak.

24 km stran, 765 m nadmorske višine.

Ta zapis je nastal pred koncem sveta, kot ga poznamo. Preden je vanj in v nas – posameznike, skupnosti, družbo in človeštvo – dobesedno in metaforično udaril koronavirus. Najprej je bil prst uperjen proti Kitajcem, nato kar proti vsem Azijcem, nato proti Italijanom, nato proti zdravnikom, nato proti učiteljem, nato proti sosеду, nato ...

Slovenija in Hrvaška sta se v drugem marčevskem tednu soočili z neizogibnim dejstvom, da ju koronavirus ne bo obšel. Sicer močni zaveznici pri doslednem izpolnjevanju sporazuma o izročitvi in sprejemu oseb, katerih vstop ali prebivanje je nezakonito, sta se proti koronavirusu začeli boriti vsaka po svoje. Medtem pa so se vozniki tovornjakov, ujeti na slovensko-hrvaški meji, po večurnem čakanju obupani, lačni in žejni spraševali, zakaj »ne glede na to, od kod smo in kam gremo«, ne smejo vstopiti na Hrvaško. Ja, natanko to se sprašujejo tudi v *gejm* ujeti ljudje.

Ljudje.

BRAZIL, BRAZIL

Id tako imenovane begunske krize leta 2015 naprej se v javnem diskurzu nenehno postavljajo vprašanja o migracijah: Kdo so osebe, ki iregularno prečkajo mejo? Zakaj prihajajo? In ali imajo pravico priti? Temu so se v zadnjem letu in pol pridružili očitki nevladnih organizacij, medijev in neformalnih skupin, da policija tujcem na meji protipravno preprečuje dostop do azilnega postopka.

Temeljni akt na področju migracij in prava beguncev je Konvencija Združenih narodov o statusu beguncev. Konvencija določa, da je begunec tisti, ki se zaradi utemeljenega strahu pred preganjanjem zaradi rase, vere, narodnosti, pripadnosti določeni družbeni skupini ali političnega prepričanja ne more vrniti v izvorno državo. Posameznik je definiran kot begunec v trenutku, ko zapusti ozemlje izvorne države. Že iz same narave položaja, v katerem so begunci, izhaja tudi iregularnost njihovega prihoda. Kadar oseba iregularno prečka mejo in zaprosi za mednarodno

zaščito oziroma azil, se je v skladu z Zakonom o mednarodni zaščiti, ki temelji na Konvenciji o statusu beguncev, ne sme kaznovati zaradi iregularnega prehoda meje. Namen določbe je preprečiti kriminalizacijo oseb, ki bežijo.

V postopku s tujci, ki iregularno prečkajo mejo, policija ugotavlja identiteto obravnavanih ljudi, njihovo pot, kje so iregularno prestopili mejo ter opravi varnostno preverjanje. Če zaprosijo za mednarodno zaščito, opravijo tudi postopek registracije, po katerem jih odpeljejo v azilni dom, kjer bodo lahko kasneje uradno zaprosili za mednarodno zaščito. V tem primeru se jih ne kaznuje zaradi iregularnega prehoda meje. Če za mednarodno zaščito ne zaprosijo, so obravnavani kot tujci, kar pomeni, da jih policija obravnava v postopku vračanja, prav tako pa jih tudi oglobi zaradi iregularnega prehoda državne meje. Ključni trenutek za tujce, od katerega je odvisno, v katerem postopku bodo obravnavani, je torej tisti, ko/če oseba izrazi nameru, da bi zaprosila za mednarodno zaščito. Pri tem ji ni treba izrecno uporabiti besede azil, do-

volj je že, da je iz pogovora z njo mogoče razbrati, da je prišla, ker hoče zaprositi za mednarodno zaščito. Policija mora biti namreč na tovrstne izjave pozorna, saj ob takih indicijah nastopi njena obveznost, da osebo pouči o pravici do mednarodne zaščite.

Pravica do mednarodne zaščite je temeljna človekova pravica, ki izhaja iz pravice do življenja, prepovedi mučenja in nečloveškega ravnanja ter prepovedi nevrčanja (*non-refoulement* – to je mednarodna obveznost, v skladu s katero je osebo prepovedano vrniti v državo, v kateri bi bila lahko podvržena mučenju, krutemu ali nečloveškemu ravnanju). Za osebe, ki bežijo, je torej ključno, da so kot take tudi prepoznane in obravnavane. Če niso, lahko to privede do kršitev njihovih temeljnih človekovih pravic.

Maja 2018 se je začelo medijsko poročanje o beguncih v Bosni in Hercegovini, ki so v Veliki Kladuši in Bihaću bivali v provizoričnih taboriščih in trdili, da so pred tem že prečkali slovensko mejo, v stiku s policijo pa poskusili zaprositi za azil, vendar so bile njihove prošnje preslišane in so jih, namesto da bi jih odpeljali v azilni dom, vrnili na Hrvaško, od tam pa v Bosno in Hercegovino.

Številnih pričevanj tujcev, da v policijskih postopkih niso imeli možnosti izraziti namere, da bi podali prošnjo za mednarodno zaščito, da so bile njihove prošnje preslišane ali pa jim je bilo v postopku celo rečeno, da mednarodne zaščite v Sloveniji ni, ni mogoče zanikati ali označiti za neresnična. Spremljajo jih namreč poročila nevladnih organizacij, sistemsko jih beležijo organizacije, kot sta Border Violence Monitoring in No Name Kitchen, potrjujejo jih statistični podatki; število vrnjenih prosilcev se je leta 2019 povečalo za približno 130 odstotkov, nanje pa opozarjajo nacionalne in evropske institucije; tako je na primer Varuh človekovih pravic v svojem poročilu opozoril na pomanjkljivost pri vodenju policijskih postopkov v Sloveniji, Svet Evrope pa Hrvaško pozval, naj razišče vse očitane kršitve v povezavi z nasiljem nad tujci in jih odpravi. Na sistematično protipravno ravnanje s tujci kažejo tudi notranja navodila, ki so jih v okrnjenem obsegu pridobile nevladne organizacije, kasneje pa so bila po navodilu upravnega sodišča pretežno razkrita. Nakazovala so to, da je bilo ravnanje policije v postopkih s tujci usklajeno, in sicer z namenom vplivati na postopke mednarodne zaščite.

Iz poročil in pričevanj tujcev je razvidno, da do kršitev temeljnih človekovih pravic prihaja v pomanjkljivih policijskih postopkih, v katerih tujci, ki so v razmerju do policije v občutno šibkejšem položaju, ne morejo učinkovito braniti svojih pravic in interesov. Postopki namreč velikokrat niso vodeni individualno, posameznikom je le redko zagotovljen prevajalec, iz same dokumentacije pa ni razvidno, ali je policija tujce poučila o pravici do mednarodne zaščite in na kakšen način ter ali so tujci med postopkom izrazili namero podati prošnjo za mednarodno zaščito. Posameznike po končanih policijskih postopkih vrnejo na Hrvaško na podlagi Sporazuma o vračanju med Slovenijo in Hrvaško, in sicer v tako imenovanih neformalnih postopkih, v katerih tujcem ne izdajo pisnih odločb, prav tako pa ti nimajo pravice do pritožbene niti dostopa do brezplačne pravne pomoči ali

odvetnika. Toda uporaba sporazuma o vračanju ne spremeni protipravnosti takšnega ravnanja – tako imenovanih *pushbackov* namreč ni mogoče uzakoniti ali legalizirati.

Tovrstni neformalni postopki so toliko bolj zaskrbljujoči zaradi poročil o policijskem nasilju nad migranti na Hrvaškem ter humanitarni krizi v Bosni in Hercegovini. Prepoved vračanja (*non-refoulement*) namreč od pristojnega organa zahteva, da v vsakem postopku s tujcem opravi presojo, ali bi bila v primeru vrnitve njegovo življenje ali svoboda ogrožena oziroma ali bi lahko bil izpostavljen mučenju in drugemu krutemu, nečloveškemu ali poniževalnemu ravnanju. Tovrstna presoja bi morala biti v postopkih ustrezno zabeležena, posamezniku pa bi morala biti zagotovljena tudi možnost, da glede nje poda izjavo ter zoper odločitev o vračanju vložiti pritožbo. To pomeni, da bi se morali pristojni organi v postopku vračanja opredeliti do morebitnih navedb tujcev o nasilju, ki so mu bili podvrženi s strani hrvaške policije, hkrati pa tudi do vse glasnejših poročil, ki tovrstno nasilje – med drugim tepež, prisilno slačenje, uničevanje telefonov in dokumentov ter uporabo prisilnih sredstev, vključno z orožjem – beležijo in potrjujejo.

Slovenija je lahko poleg kršitev prepovedi vračanja odgovorna tudi za verižno vračanje v Bosno in Hercegovino, ki ga hrvaška policija izvaja brez kakršnekoli pravne podlage. Tam so tujci v humanitarnih razmerah, ki zaradi pomanjkanja nastanitvenih zmogljivosti, varnosti, osnovnih življenjskih potrebščin in slabih higienskih razmer ne dosegajo standardov 3. člena Evropske konvencije o temeljnih človekovih pravicah (prepoved mučenja). Ker so zaradi svojega položaja še zlasti ranljivi, so poleg tega vsak dan podvrženi nevarnostim, ki spremljajo iregularne migracije – trgovini z ljudmi, spolnemu nasilju, prisilni prostituciji ...

Iz pričevanj tujcev in poročil je razvidno, da iz neformalnih postopkov vračanja niso izvzeti niti mladoletniki brez spremstva, posebej ranljiva skupina, ki ji je v postopkih treba zagotavljati posebna procesna jamstva.

Da bi odpravili dvom o protipravni obravnavi migrantov, bi bilo treba postopke na meji urediti tako, da bi dosledno beležili, na kakšen način je bil tujec poučen o pravici do mednarodne zaščite in kaj je v povezavi s tem izjavil. Ta zahteva sama po sebi ni nerazumna niti pretirana. V postopkih mednarodne zaščite je namreč bistveno ločevati med migracijsko politiko države ter temeljnimi človekovimi pravicami, kar se ne sme nikoli medsebojno izključevati. Pravice do mednarodne zaščite ni mogoče omejiti ali odvzeti, kot je potrdilo tudi Ustavno sodišče, ko je odločalo o določbah Zakona o tujcih. Predvsem pa trenutne razmere na področju migracij tovrstnih poskusov ne opravičujejo. To velja tako za trenutno stanje na grško-turški meji kot tudi na slovensko-hrvaški. Evropska unija in njene članice si ne smejo zatiskati oči pred dejstvom, da ljudje, ki bežijo, prihajajo, ker potrebujejo zaščito. Tako se moramo prenehati pretvarjati, da ne prosijo za »azil«, ampak sprašujejo za pot v »Brazil«, zaradi česar jih brez (slabe) vesti preprosto pošljemo v nasprotno smer, čim dlje od našega ozemlja.

S študijskega obiska ekipe v Veliki Kladuši;
foto Matej Povše

VELIKE IN MALE igre

Igre velikih in majhnih

Velika igra, *The Great Game*, je sintagma angleškega pisatelja Rudyarda Kiplinga, s katero je opisal večno tekmo za razdelitev sveta med velikimi silami, predvsem Veliko Britanijo in Rusijo. Na račun te »velike igre« je Osmansko cesarstvo preživotarilo do dvajsetega stoletja, saj se »velikim« igralcem nikakor ni uspelo dogovoriti o njegovi usodi – komu oziroma kateri strani bo pripadel posamezni del imperija. Sklepni del te »velike igre« se je začel z nenadnim vstopom novih igralcev (Nemčije in Avstro-Ogrske), kulminiral pa z eksplozijo balkanskega soda smodnika ter nasilnim razkosanjem in kolonizacijo velikih delov Osmanskega cesarstva. Toda »velika igra« se morda še vedno igra, le (nekateri) igralci so se zamenjali, in spet ni zares jasno, v katero smer (proti komu) se bo nagnila Republika Turčija. Nevralgična točka prehoda in pritiskov pa je še vedno Balkan.

Toda v tem besedilu se bom posvetil neki manjši igri še manjših igralcev. To so majhne države (Hrvaška, Slovenija ter Bosna in Hercegovina) in ljudje, ki skušajo v upanju na boljše ali vsaj znosno življenje nekako, kakorkoli, priti v Evropsko unijo. Migranti te poskuse prečkanja meja na poti od Bosne in Hercegovine do Slovenije označujejo z izrazom *gejm* – torej kot »igro« –, omenjene državnice pa jim skušajo to prečkanje na vse mogoče načine otežiti. Poimenovanje *gejm* se torej nanaša na zmes naključnosti, sposobnosti in zunanjih dejavnikov, ki odločajo, ali bo nekomu uspelo ali ne. *Gejm* »prevajam« kot igro, a morda bi bilo bolje govoriti o igri na srečo ali nemara kockanju. V vsakem primeru gre za igro s človeškimi življenji: migranti se igrajo s svojimi, naše državnice z njihovimi, Evropska unija pa z življenji vseh nas.

Migranti si na vse načine prizadevajo priti v dežele, pod pokroviteljstvom katerih so živeli njihove babice in dedki – dežele, ki so na njihovih plečih gradile svoje izobilje –, in tako vsaj poskusiti zaužiti del njihovega bogastva. Bosna in Hercegovina, Hrvaška, Slovenija in še številne druge države smo na njihovi poti do cilja – do Italije, Francije, Španije, Velike Britanije ... In da je tragedija še hujša, so gospodarstva teh držav izobilja močno odvisna prav od nevidne delovne sile, ki v drobcih prek tega ozemlja kaplja k njim.

To besedilo je nastajalo v čudnem obdobju splošne karantene in zaostrovanja, zato je težko delati kakršnekoli napovedi in se raje vrnimo na izhodišče. Pisati sem ga začel pred koronsko krizo, končujem ga na njenem vrhuncu. Iz Bosne in Hercegovine prihajajo vesti, da nevladnim organizacijam ni več dovoljeno razdeljevati hrane migrantom; vsakdo, ki je z njimi v stiku, mora v štirinajstdnevno karanteno. Če je bil pred koronsko krizo kronski argument za »nehvaležnost« migrantov ta, da nočejo ostati v »teh državah«, ampak hočejo naprej, je zdaj ravno obratno: Hrvaška je pri sprejemanju migrantov čedalje bolj zadržana, tisti, ki jim uspe priti v Slovenijo, pa si želijo tu ostati, vsaj dokler epidemija ne bo minila.

Vpliv migracij na Bosno in Hercegovino bi moral biti za slovensko javnost izjemno pomemben, saj je naša država zaradi množičnega vračanja v pajdaštvu s Hrvaško neposredno odgovorna za razmere v tej državi. Prav tako

je Slovenija (in preko nje Evropska unija) soodgovorna za nedvoumno dokumentirano nehumano obravnavo ali celo zverinsko mučenje, ki so ga ti izgnanci deležni pri hrvaški policiji. Ta nemalokrat uporablja brutalne prijeme, kar praviloma pa odtuja osebno premoženje – včasih z oblekami in čevlji vred. Oropane ljudi potlej izvrže v Bosno in Hercegovino in *gejm* se začne od začetka: treba si je opomoči, zbrati obleke, živež in nujno tehnično opremo, pametni telefon in *power bank* – *gejm* je predvsem večdnevni pohod, ki zahteva zaloge in določeno materialno in psihofizično investicijo. Ta materialno-fizično-psihična rekuperacija ima obremenjujoč vpliv tudi na Bosno in Hercegovino, saj so ljudje, ki jih vrnejo tja, v stiski in nepredvidljivi.

Če se držimo prispodobne *gejma*, igra BiH vlogo »zapika« ali, bolje rečeno, prve stopnje – *level one* – zadnjega, morda najzahtevnejšega dela igre, ki za mnoge traja že leta in leta. Nihče ne ve natanko, kdaj in kako bo komu le uspelo, komu drugemu pa ne – pač odvisno od sreče.

Gejm je še toliko težavnejši, ker države pošteno goljufajo, tako da namerno »preslišijo« prošnje za azil, otežujejo nadzorne mehanizme in pritiskajo na organizacije, ki skušajo ta dejanja razkriti ali vsaj problematizirati. Slovenija je tu v vlogi šengenskega birača, Hrvaška pa evropskega rablja. Verižno vračanje v BiH kljub množici dokazov ni uradno priznано in ga obravnavajo kot lažne novice. Slovenske in hrvaške oblasti zavračanja ali »preslišanja« prošenj za azil namreč ne priznajo, saj je to tako hud prekršek, kolektivna vračanja pa tako velik zločin, da bi bil madež verjetno večji od izbrisa. Slovenska policija je morda res malo bolj »olikana« kakor organi oblasti in tolovaji v državah, kot so Sudan, Iran, Afganistan, Turčija, Bolgarija, s katerimi so imeli številni izmed migrantov opravka na svoji poti v domnevno boljši jutri. A morda so tukajšnje oblasti z nekega vidika še »nasilnejše« od omenjenih držav: Hrvaška je del Evropske unije, Slovenija Šengna, *gejm* pa temelji na predstavi – ki jo Evropa nominalno še vedno razglašča –, da je EU skupnost, ki spoštuje določene pravice in obveznosti, in predvsem kraj, kjer posameznikovo usodo in prošnjo obravnavajo individualno.

Bosna in Hercegovina je zaradi tega postala deponija migrantov, vsak dan jih je na stotine izvrženih na njeno ozemlje: izčrpanih, dehidriranih in močno travmatiziranih. Če imajo srečo, se lahko vrnejo v enega izmed nastanitvenih centrov, ki jih vodi IOM – Mednarodna organizacija za migracije. Toda nastanitvenih centrov je dovolj samo za polovico vseh migrantov v Bosni in Hercegovini (njihova zmogljivost je okoli 4000 ljudi), pa tudi na splošno so razmere v njih vprašljive, večina jih je v poslopjih in na zemljiščih nekdanjih tovarn, vonj po težki industriji je vseprisoten, veliko je tudi poročil o zlorabah varnostnikov. V prenatrpanem taborišču Miral v Veliki Kladuši je lani izbruhnil požar in ljudje so v begu pred ognjenimi zublji poskakali iz drugega nadstropja nekdanje tovarne, nekatere izmed njih so morali hospitalizirati.

Tisti, ki so nastanjeni v teh uradnih taboriščih, se imajo kljub temu lahko za »privilegirane«, kolikor groteskno je to že slišati. Če osebe, ki jih vrnejo, nimajo dostopa do teh centrov, jim preostane divjina: skvoti in odvisnost od posameznikov in neformalnih organizacij. Ta pomoč pa se čedalje bolj krči, saj bosanske oblasti (v množini) močno omejujejo stik prebivalcev z migranti (ukrep, ki se je zaradi epidemije še zaostрил).

A delitev med tistimi, ki imajo dostop do nastanitvenih centrov, in tistimi, ki so v divjini, ni edina. Med migranti je namreč navzoče tudi nekakšno razredno razlikovanje: na tiste, ki imajo na voljo določena sredstva oziroma družinsko zaledje, in tiste, ki tega nimajo. Prav slednji so »pohodniki«, ki jih srečujemo v novicah in so verjetno najbolj viden del tega procesa; oni so tisti, proti katerim je usmerjena večina čustev – sočutje in še bolj gnev. To so ljudje, ki si ne morejo privoščiti storitev tihotapcev oziroma prihajajo iz razmer,

ki jim ne omogočajo, da bi si jih financirali. »Saj smo za pomoč ljudem v stiski, ampak proti kriminalcem – tihotapcem,« je argument, ki se v takšni ali drugačni obliki pojavlja kot obči izgovor za pasivnost ali celo represijo. Ampak ljudje, ki tavajo, ki jih vidimo in o katerih največ poročajo, so ravno tisti, ki si tihotapca ali vsaj vodiča ne morejo privoščiti; primorani so igrati na slepo srečo. Druga možnost je, da se tudi sami lotijo tihotapskega posla kot edinega načina, da zberejo sredstva za svojo pot, in spet so prav oni, največji reveži, tisti zlikovci, ki jih policija najpogosteje preganja in obsodi. Tretja možnost posameznikov ali posameznic brez vsega je, da obupajo in se prijavijo v program Assisted Voluntary Return and Repatriation (prostovoljna vrnitev s pomočjo), ki omogoča vrnitev v državo izvora. A kot nam je povedal Peter Van der Auweraert, regionalni vodja misije IOM, je ta program na voljo samo ljudem iz držav, ki jih organizacija prepozna kot varne – begunci iz Sirije, Jemna ali Eritreje nimajo nobene druge možnosti, kot da vztrajajo, saj ne morejo nikamor razen naprej. »V mojem mestu so uspešni izključno tisti, ki so prej delali v Italiji,« mi je povedal eden izmed znancev, ki je za dlje časa obtičal v Bosni in Hercegovini. Ob opazki, da možnosti za to, da bi posameznik dobil mednarodno zaščito, ni, je samo skomignil z rameni in dodal, da je še vedno bolje biti brez pravic v Italiji kot brezpraven v njegovi izvorni državi.

Tudi migranti, ki si lahko privoščijo tihotapca, niso ravno premožni. Njihova pot največkrat predstavlja neke vrste družinsko investicijo. Da se razumemo: »družinsko zaledje« tu ne pomeni nekega velikega kapitala, največkrat si skupnosti trgajo od ust, da zberejo dovolj sredstev in v upanju, da se jim bo investicija povrnila, nekoga pošljejo na to pot. Druga logika, ki vlada med begunci, je še bolj groteskna: družina na pot pošlje mladoletnika, saj naj bi bil ta (vsaj sodeč po govoricah) hitreje upravičen do programa združitve družin, ki ga izvajajo mednarodne organizacije.

Leta 2015, na vrhuncu t. i. begunske krize, sem v Grčiji obiskoval policijske postaje, o katerih se je šušljalo, da zadržujejo mladoletnike brez spremstva. Res smo za pol ducata postaj ugotovili, da v vlažnih celicah za rešetkami pridržujejo kopico mladoletnikov brez spremstva, vse brez vezalk. Že to, da so nas, skupino aktivistov in novinarjev, spustili noter, ne da bi preverjali dokumente, je samo po sebi sporno. Zadostovalo je zgolj vprašanje: »Do you have any children here?«

Srečanju z otroki so sledila vprašanja: Kdaj jih bodo premestili? Zakaj so tukaj? Kdo je njihov varuh? Kdaj so bili nazadnje zunaj? Odgovori na večino od njih so bili nejasni in nedoločni, ne pa na zadnje: otroci namreč še niso bili zunaj na zraku, na soncu – nekateri že tedne ne. Glede drugega nismo mogli narediti ničesar, saj je bil položaj v Grčiji – in je še vedno – tak, da daleč presega njene zmožnosti. Sonce pa tam vendarle ni dobriina, ki bi je primanjkovalo. Z brkatimi grškimi policisti se nam je uspelo izpogajati, da so otroke vsaj med našim obiskom spustili na sonce.

Sledil je prizor, ki ga ne bom nikoli pozabil. Brata iz Sirije, prvi star okoli deset let, drugi petnajst ali šestnajst. V celicah sta se še kar držala, čim pa smo prišli ven, se je mlajši zlomil in bruhnil v jok, starejši pa ga je začel mirno tolažiti. Ko ga je potolažil, me je prosil za cigareto. Še vedno v šoku nisem bil najbolj razsoden in sem mu jo res ponudil, saj se mi je zdelo, da živi življenje, v katerem zdravje in krepostno otroštvo dolgoročno nekako nista najpomembnejša skrb. V tistem trenutku pa je vmes posegel grški policist in me skorajda grozeče opomnil: »On je vendar mladoleten in ne sme kaditi!« Ta skrb za mladoletnike, ki nekaj tednov niso videli sonca, me je nekako presunila. A njegova prepoved ni toliko izražala skrbi za fanta, kolikor je bila namenjena meni,

Iz taborišča Vučjak;
foto Miha Turk

torej človeku pravic in dolžnosti. Podobno otroci v celicah v čevlje brez vezalk niso bili obuti zato, da se ne bi obesili, ampak zato, da se ne bi obesili tam in njim.

Ta tragikomična anekdota naj bi nekako orisala dihotomije skrbi in varnosti, solidarnosti in represije, predstav in zmožnosti, tako značilnih za balkansko pot – otroci so bili v zaporu, ker bi drugače šotorili v divjni skupaj z 20.000 drugimi ljudmi; od obeh možnosti se z vidika odgovornosti oblasti policijski pripor zdi boljša.

Bosanski žep(arji)

Bosna in Hercegovina je v protislovnem položaju: ko se leta 2016 zaprl t. i. balkanski koridor, se je balkanska migrantska pot premaknila na območje te države. Prebivalci BiH, od katerih je begunstvo marsikdo izkusil tudi sam, so migrante sprejeli z odprtimi rokami. Novica o bosanskem gostoljubju je hitro obšla svet. V tistem času so hrvaški policisti začeli begunce množično vračati, hitro so jim sledili slovenski. Tako so se (nekateri) migranti vračali in vračali, zmožnosti Bosne in Hercegovine pa so se vztrajno krčile – svet je pozdravil njeno prijaznost, a ta prijaznost je bila prijaznost ljudi, ki živijo v odsotni državi. Evropska unija je v Bosni in Hercegovini našla rešitev: v času, ko nobena druga država ni voljna doseči konsenza glede sprejema migrantov, je začasna rešitev torej država, ki ni zmožna doseči sploh nikakršnega konsenza.

Evropska unija je našla začasno rešitev, a pojavlja se strah, da se bo sprevrgla v trajno, da bo BiH postala žep – prispevki o solidarnosti prebivalcev so strumno zaokrožili po družbenih omrežjih in le potrdili tezo o solidarnosti in gostoljubju prebivalcev BiH in na podlagi tega države kot take. Ta predstava je odmevala tako pri migrantih, ki so trumoma hiteli v Bosno in Hercegovino, kot pri institucijah EU, ki so v regiji nejevoljnih vlad našle rešitev v državi, v kateri ta sploh ni funkcionalna. V tem pogledu je povedno, da je vlada v Sarajevu od Evropske unije prejela okoli 37 milijonov evrov iz skladov IPA – torej instrumenta za pomoč državam, ki čakajo na članstvo v evropski družini narodov – za t. i. *migration management*, vendar je približno tretjina teh sredstev še vedno neporabljenih, saj naj ne bi mogli doseči konsenza, kako jih porabiti.

Omeniti velja tudi, da bosanska policija (kot trdijo njeni predstavniki) nima pristojnosti, da bi preganjala zločine, ki se zgodijo med (nad) migranti, ampak vmes poseže le, kadar je oškodovan državljan BiH ali njegova lastnina; uradni razlog je, da za to nima dovolj zmogljivosti. To pomeni, da so migranti zunaj sprejemnih centrov brezpravni oziroma da lahko s svojimi sotrpini ravnajo, kakor hočejo, ne da bi jih prizadele sankcije. Podobno je policija zelo zadržana glede obravnave zločinov ali prekrškov, ki jih *nad* migranti zagrešijo pripadniki lokalne skupnosti. Politika dvignjenih rok, ki jo vodi bosanska vlada, le še dodatno zaostrojuje razmere, tako znotraj migrantske skupnosti kot v odnosu do lokalnih skupnosti, ki so vsak mesec manj strpne.

Po drugi strani je zaradi potencialne trajnosti migrantskega žepa v BiH začelo pri določenem delu prebivalcev, pa tudi pri oblasteh, naraščati nezadovoljstvo zaradi brezbržnosti Evropske unije, ki sredstva iz pridružitvenega sklada usmerja v namestitve migrantov pod okriljem Mednarodne organizacije za migracije. Odpor oblasti BiH se kaže v dveh smereh – v blokiranju in strogi zamejitvi zmogljivosti v nastanitvenih centrih. Zdi se, da je strategija BiH Mednarodni organizaciji za migracije dovoliti ravno tolikšno možnost za nastanitve, da se izogne velikanski humanitarni katastrofi in da sta bivanje in gibanje migrantov tam obenem vsaj toliko neznosni in onemogočeni, da se ju ne navadijo. Morda ne gre toliko za zavestno politično taktiko, toda opazovanje določenih procesov vsekakor napeljuje na tak sklep. Stanje se iz meseca v mesec spreminja in niha. Migran-

ti pa so uporabljeni in zlorabljeni kot pogajalski žeton v različnih trenjih tako znotraj BiH kot z Evropsko unijo (in mednarodnimi organizacijami).

Tukaj je namreč še spor med posameznimi kantoni in zvezno vlado v Sarajevu, saj naj bi ta po prepričanju politikov in prebivalcev z obrobja zadrževala sredstva na račun obmejnih kantonov (npr. Unsko-sanskega), v katerih je koncentracija migrantov večja, temu pa moramo dodati še spor s Hrvaško. Ko smo Aleja Šildetića, govornika policijske postaje v Bihaću, vprašali, ali je njegova vlada protestirala zoper to, da hrvaška policija (ta migrante namreč vrača, ne da bi se uskladila s tamkajšnjimi oblastmi ali jih o tem obveščala) krši suverenost BiH, je odgovoril: »Kakšna vlada?« Lahko bi vprašal tudi: »Katera vlada?« Bosna in Hercegovina je namreč večkratno razdeljena: najprej na Republiko Srbsko in Federacijo Bosno in Hercegovino, ta pa še dodatno na deset kantonov, od katerih ima vsak svojo vlado in ministrstva.

To notranjo napetost razgali analiza taborišča Vučjak, t. i. *jungle campa*, ki je lani med junijem in decembrom polnil dušebrižniške medije. Vučjak so za razliko od večine drugih taborišč v Unsko-sanskem kantonu odprle kantonalne oblasti in bihaška izpostava Rdečega križa, ki so ga tudi »vodile«. Vučjak je bil taborišče v najbolj temeljnem pomenu besede – brez sanitarij, večino časa tudi brez vode, smeti pa jim ni bilo treba odnašati, saj je prikladno umeščeno na nekdanjem in tudi bodočem smetišču. Tako so se smeti kopičile, prostor za bivanje pa krčil; razen v samem središču je vse naokrog prevladoval vonj po fekalijah. Smeti so skupaj z minskimi polji nedaleč stran tvorile naravno prepreko, ki je tam nastanjene silila, da so se zadrževali na osrednjem delu taborišča. Dlje časa kot je trajala ta mizerija, manj je bilo prostora.

Vučjak je spremljal še dodaten ukrep: policijska ura v Bihaću za migrante, ki ne stanujejo v enem izmed nastanitvenih centrov IOM. Če so jih v mestu dobili brez izkaznic IOM, so jih strpali v Vučjak. Da je tragedija še hujša, je hrvaška policija začela uničevati zaplenjene izkaznice; migrante je velikokrat brez čevljev, jaken in dokumentov izvrgla v BiH – in tam jih je bosanska policija odgnala v Vučjak. Tako je v Vučjaku po negostoljubni pokrajini ogromno ljudi stopicalo bosih ali z vrečkami namesto čevljev na nogah. Zmogljivost Vučjaka je bila okoli 300 ljudi, vendar je jih bilo poleti tam tudi do 2500.

Vučjak je dobro služil svojemu namenu, torej predvsem temu, da je slabo zadovoljeval življenjske potrebe migrantov, in je zato zbujal pozornost javnosti, kar je bilo dobro izhodišče za izvajanje pritiska in posledično za pogajanja. Po moji oceni je bil Vučjak inscenacija – »fotogenična« humanitarna katastrofa: policija ni nadzirala razmer, ki so bile objektivno in namerno slabe, hkrati pa so pristojni skoraj spodbujali novinarje in predvsem snemalce, da so snemali celo v notranjosti taborišča (za razliko od centrov IOM, kjer so pogoji za medijsko delo strogo odmerjeni). Tako so se v kantonu vrstile delegacije novinarjev, politikov in najrazličnejših humanitarnih delavcev. Predvsem ti so bili soočeni z dilemo: pomagati ljudem je hkrati pomenilo legitimirati politiko, ki je ustanovila taborišče v takšnih razmerah (odločitev je bila še toliko težja, ker bi bil Vučjak zaradi odmevnosti precej dobra humanitarno-donatorska investicija).

Uradno so lokacijo v Vučjaku sicer ponudili IOM, češ da bihaške oblasti v mestu nočejo več centrov. IOM tega ni sprejel, ker je taborišče na planoti, precej daleč od mesta in izredno blizu hrvaške meje, vrh vsega pa postavljeno na območju, ki ga naseljuje hrvaška manjšina, kar lahko interpretiramo kot določeno gesto protesta kantonalnih oblasti.

Nazadnje so taborišče, potem ko je zapadel prvi sneg, zaradi mednarodnega pritiska zaprli, njegove prebivalce pa so preselili v nov center blizu Sarajeva ter pozneje Tuzle, ne na kakšno izmed lokacij znotraj kantona, in kar je še pomembnejše: tudi vlada Republike

Srbske je privolila v prevoz migrantov čez svoje ozemlje (tovrstne Transporte je v preteklosti namreč večkrat blokirala). Tako so kantonalne oblasti dosegle, kar so hotele: mednarodno pozornost, povečanje investicij v kanton (kar je obljubila mediatorska misija Evropske komisije) in zmago tako v odnosu do Sarajeva kot v očeh svojih volivcev.

Toda bosansko-hercegovske oblasti so nezmožne kakršnegakoli enotnega delovanja – tako v skrbi kot v represiji. Ker so prebivalci BiH zaradi nedejuče oblasti skrb za migrante na začetku vzeli nase, so oblasti najprej pritiskale na domačine, ki pomagajo s potrebščinami, hrano, medicinsko opremo in velikokrat tudi tako, da migrantom ponudijo zatočišče. Pritisk se je začel s ščuvanjem prebivalcev in nadaljeval z restriktivnimi ukrepi v obliki vedno strožjih denarnih kazni za vse, ki bi gostili migrante. Ti se v času koronske krize še stopnjujejo, saj je za vse, ki pridejo v stik z begunci, obvezna štirinajstdnevna karantena. Podobno je oblast začela vsiljevati restrikcije gostincem. O pritiskih policistov, naj ne strežejo migrantom, sem govoril s kar nekaj lastniki gostiln; gre za neformalne grožnje, ki nimajo zakonske podlage, saj ni jasno, kdo je migrant oziroma po kakšnem ključu naj bi gostinec sklepal, kdo je migrant ali ne, legitimiranje pa tudi ni nekaj, kar bi bilo v pristojnosti gostilničarjev. V praksi to pomeni, da ne strežejo rjavopoltim ljudem.

Nikoli ne bom pozabil incidenta, ko je v Vučjaku prišlo do nemira, ki bi se lahko razvil v izgred. Bilo je proti večeru, ko z izjemo policistov pri vhodu ni bilo več belih ljudi razen moje bledopolte eminence in še nekega Finca iz Rdečega križa. Nemir je nastal zaradi spora med dvema skupinama in dokaj hitro prerasel v vpitje, to v metanje smeti, oblikovali sta se dve skupini in vse je kazalo, da bo prišlo do pretepa. V tistem trenutku sem zaslišal še vpitje policistov. Eden od njih je z bojnim krikom in dvignjeno gumijevko pritekkel izza vogala. Z razdalje pol metra sva si zrla iz oči v oči, on z gumijevko, dvignjeno nad mojo glavo (stal sem na vogalu, zato me od daleč ni videl). V tistem trenutku je njegov napadalni izraz zamenjala čista groza, saj se je kar naenkrat zavedel, da so v taborišču še vedno beli ljudje (no ja, potni listi, ki pripadajo belim ljudem). Policist se je ustavil, nekaj zavpil kolegu in me mrko opozoril, da tam ni varno. Prevrnil je kanto za smeti in se vrnil, od koder je prišel, saj so se razgrajachi medtem že razbežali.

V tem besedilu se trudim uporabljati nevtralen izraz »migranti« kot splošen termin za ljudi na poti. Morda pa bi bilo natančneje, če bi govoril o »ljudem s temnejšim odtenkom kože«, saj gre v praksi natanko za to. Že večkrat se je zgodilo, da so v Vučjak »odvrgli« funkcionarje nevladnih organizacij temnejše polti. Edini s temnejšim odtenkom kože, ki naj jih ne bi preganjali, so bili savdski turisti, čeprav se je zgodilo, da so tja »odložili« tudi nje. Med večnimi špekulacijami migrantov, kako se izogniti policijskemu nadzoru v Bihaću, je tudi ta, da si eden v skupini nadene burko. Morda bi taktika delovala tudi pri nas in na Hrvaškem. Omenjeni procesi so dinamični in se spreminjajo, negotovost pa pogosto še dodatno razburka migrantski imaginarij (v katerem je kovanje načrtov in tuhtanje o najboljših poteh najpomembnejša dejavnost).

Vrnimo se k igri, saj naj bi to besedilo navsezadnje pospremlilo uprizoritev o dramatični igri, ki se ta trenutek odvija v neki naši obmejni občini ali pa nemara kje v osrednji Sloveniji ali celo blizu Italije – v nekaj primerih

je bilo zabeleženo, da so posameznike v Slovenijo vrnili celo iz Italije in jih tako poslali nazaj vse do Bosne in Hercegovine. Prav ta trenutek izčrpana in utrujena bitja že poldrugi teden pešočijo in se izogibajo slovenskim zaselkom in organom državne varnosti, saj ne gojijo nikakršnih pričakovanj, da se bodo ti držali mednarodnih zavez glede individualne obravnave prošenj za azil. Že jutri ali danes bodo lahko v rokah slovenskih policistov, ki jih bodo brez kakršnegakoli posebnega postopka mirno izročili Hrvatom, ti pa nazaj v Bosno in Hercegovino.

Delavci Rdečega križa iz Bihaća pripravljajo novo taborišče, ki ga nekateri že imenujejo »Novi Vučjak«. Nedvomno bomo v prihodnjih mesecih gledali fotografije, brali in pisali pozive k človečnosti in dostojanstvu, in nedvomno se bo reč rešila z novo koncesijo ali donacijo in z novo simbolično Pirovo zmago mednarodne skupnosti. In igra se bo nadaljevala ...

Iz taborišča Vučjak;
foto Miha Turk

»Vse so zažgali. Vse svoje življenje sem imel s seboj, nisem vedel.«

DATUM IN URA:
3. februar 2020, 9.00

LOKACIJA:
južno od Crnega Potoka (HR)

KOORDINATE:
45.2197222, 15.8657222

PRISILNA VRNITEV IZ:
Slovenije, Hrvaške

PRISILNA VRNITEV V:
Bosno

DEMOGRAFSKI PODATKI:
4 osebe; starost 16, 17, 26, 44;
iz Maroka, Alžirije

VPLETENI MLADOLETNI?
Da

UPORABLJENO NASILJE:
tepež (z gumijevkami/rokami/
drugim), brcanje, potiskanje ob tla,
izpostavljanje klimatskim napravam
in skrajnim temperaturam med vožnjo
z avtom, grožnje s pištolami, prisilno
slačenje, uničenje osebne lastnine,
kraja osebne lastnine, divja vožnja

VPLETENI POLICISTI:
4 slovenski policisti (oboroženi s pištolami),
1 policijski kombi; 2 hrvaška navadna
policista; neznano število policistov na
policijski postaji; 9 policistov,
ki po opisu uniform ustrezajo hrvaški
interventni in navadni policiji; 2
policijska kombija; 1 policijski avto

ODPELJANI NA POLICIJSKO POSTAJO?
Da

OBRAVNAVA NA POLICIJSKI POSTAJI
ALI DRUGEM KRAJU PRIDRŽANJA:
pridrzanje, brez prevajalca, preprečevanje
dostopa do stranišč, odrekanje hrane/vode

JE BIL IZRAŽEN NAMEN
ZAPROSITI ZA AZIL?
Ne

POROČILO PODAL:
No Name Kitchen

POROČILO

Skupino štirih izpraševancev, treh iz Maroka in enega iz Alžirije, starih 16, 17, 26 in 44 let, sta ustavila dva slovenska policista v modrih uniformah, medtem ko so 2. februarja 2020 okoli 5.30 zjutraj hodili po poti v Sloveniji (približne koordinate 45.8703785, 15.1706825 SLO).

Ko sta policista zagledala izpraševano skupino, je eden od njiju potegnil pištolo in jo z razdalje približno štirih metrov uperil vanjo. Medtem jo je drugi policist osvetlil z baterijsko svetilko. Policist s pištolo je glede na poročilo rekel:

»Če boste zbežali, vas bom ustrelil.«

Člane izpraševane skupine sta prisilila, da so se postavili v kolono »eden po eden«, in pod njunim nadzorom odšli do policijskega kombija, ki je bil parkiran v bližini. Na prizorišče sta prišla še dva druga policista. Izpraševanci trdijo, da sta policista, ki sta jih ujela, ostala na področju prijetja, na novo prispela predstavnik oblasti pa sta se ukvarjala z njimi.

Na tej točki sta člane tranzitne skupine povprašala po njihovi narodnosti in starosti. Izpraševance sta pretipala in jim odvzela vso osebno lastnino in oblačila – jakne, puloverje, prenosne baterije, denar, telefone in tudi vse nahrbtnike.

Policista sta skupino grobo potisnila v kombi in nekatere člane ob več priložnostih zgrabila za telo, da sta jih lahko z rokami udarila po zatilju. Ko je opisoval ravnanje enega od policistov, je izpraševanec dejal:

»Policist je bil totalen rasist in nas je porival, pri čemer je užival.«

Skupina na poti je poročala o divji vožnji, ko so bili zaprti v kombiju brez oken, in o neprijetno nastavljenih klimatskih napravah. Izpraševanec je opazil, da se je kombi za dlje časa ustavil, in menil:

»Ustavil se je na kavi ... in klimo nastavil na polno.«
»Policista sta se igrala z nami.«

Tranzitna skupina je menila, da je pot trajala približno eno uro. Policista izpraševanec nista povedala, kam jih peljejo. Opazili so le, da so na »mejni policijski postaji«, in sklepali, da gre za mejo med Slovenijo in Hrvaško.

Tranzitna skupina je povedala, da sta ob izstopu iz kombija pred njo stala policistka in policist v modrih uniformah. Vsakega člana skupine sta posebej grobo potisnila v celico, ki je bila glede na opis zelo mrzla, mokra, brez luči in »grozno smrdljiva«. Razmere so člani tranzitne skupine opisali:

»To ni sprejemljivo za civilizirano državo. Bilo je, kot bi bili v državi Tretjega sveta.«

Ko so bili vsi v celici, jih je policist drugega za drugim odpeljal, da jih je pretipal, išoč osebne predmete, jih znova tepel z rokami in jih obrcal. Skupina pojasnjuje, da med pretipavanjem ni mogel najti ničesar, saj sta članom vse pobrala že policista, ki sta jih preiskala prej. »Kar smo imeli, so [vzeli],« je dodal izpraševanec.

»Pretipajo te, potem pa te surovo vtaknejo v celico.«

Eden od izpraševancev je povedal, da se je počutil »prizadetega« zaradi »nenehnega« smeha policistke, ki je bila priča osebni preiskavi in tepežu. Potujoča skupina se ni mogla spomniti natančnega števila policistov, navzočih na policijski postaji, ker »smo bili mi [skupina izpraševancev] spodaj, oni [policisti] pa zgoraj«, je povedal eden od izpraševancev.

Med pridržanjem skupina izpraševancev ni imela dostopa do hrane ali vode, stranišče v celici pa je bilo pokvarjeno.

»Klical sem: 'Gospod, prosim, samo vodo bi radi.' Pa nam ni niti odgovoril.«

Po času, preživetem v celici, ki ga izpraševanci ocenjujejo na tri ure, so jih prisilili, da so v koloni odšli v policijski kombi, ki je čakal nanje pred policijsko postajo. Skupina je poročala, da je okoli vozila stalo približno devet hrvaških policistov – katerih opis ustreza kombinaciji navadne in interventne policije. V kombiju, v katerega so jo vkrkali, sta že bila hrvaški policist in policistka, ki sta jih zaprla v celico.

Skupino sta vozila naokoli uro in pol. Izpraševanci poročajo o divji vožnji v kombiju brez oken in s klimatsko napravo, nastavljeno na neprijetno nizko temperaturo. Potem ko so se nekaj časa vozili po nečem, kar se jim je zdelo kot avtocesta, je kombi zavil na stranske ceste. Skupina izpraševancev je menda v tistem trenutku pred svojim slišala še dve drugi vozili.

»Tepli so me po glavi.«

Po približno tridesetih minutah divje vožnje po cesti se je kombi ustavil na meji med Hrvaško in Bosno in Hercegovino (N 45°13'11.0", E 15°51'56.6").

Takrat so bili tam trije avtomobili. En policijski avto in še en policijski kombi poleg prvega, s katerim je prispela skupina izpraševancev. Tranzitna skupina poroča, da je bilo tam navzočih deset policistov in ena policistka. Nosili so enako kombinirano uniformo kot devet policistov pred policijsko postajo. Zato izpraševanci domnevajo, da je šlo za iste policiste. »Bilo je kot pri mafiji,« je povedal eden od njih, ko se je spominjal, kako so z njimi ravnali na meji.

Eden od policistov je odprl vrata kombija, da bi skupino spustil ven, drugi pa je izpraševancem ukazal, naj vzamejo nahrbtnike (ki so bili v avtu).

»Rekli so, vzemite torbe. Deset sekund smo upali, da nam jih bodo vrnil, potem pa so rekli, odložite torbe na tla.«

Izpraševancem se zdi, da so policisti to naredili nalašč, da bi se ponorčevali iz njih in jih navedli na misel, da jim bodo vrnilo njihovo lastnino. Izpraševanci so videli, kako se nekaj policistov nasmiha.

»Igrali so se z nami. To je psihološko mučenje.«

Policisti so skupini ukazali, naj zapusti Hrvaško. Eden od izpraševancev je vprašal, po kateri poti naj gredo, da se bodo vrnilo v Veliko Kladašo (BiH).

»Bili smo v gozdu, nismo imeli pojma, v katero smer naj gremo.«

Potem ga je eden od policistov udaril z gumijevko.

*»Če kaj vprašaš, te udarijo.«
»Hodil sem naokrog in govoril, prosim, vrnite mi telefon in vrnite nam naše torbe, pa me je eden od policistov udaril s pendrekom.«*

Okoli 9.00 je tranzitna skupina zapustila kraj prisilne vrnitve in se napotila nazaj v Veliko Kladašo (BiH); člani so videli dim, ki je prihajal od tam, kjer so policisti nagrmadili njihove torbe.

»Videl sem dim, ki je prihajal od tam, kjer smo bili s policijo, zato mislim, da so sežgali naše torbe. Zažgali so vse moje dokumente, slike, voziško dovoljenje, šolske diplome, potni list ... Vse svoje življenje sem imel s sabo, nisem vedel.«

Potujoča skupina je po občutku hodila približno dve uri in pol in v Veliko Kladašo (BiH) prispela 3. februarja 2020 ob dvanajstih. Ko je opisoval, kako je hrvaška policija ravnala z njimi, je eden izmed izpraševancev povedal:

»Niso nam dali možnosti, da bi spregovorili z njimi. Moj prijatelj se je hotel pogovoriti z njimi. Rekel sem mu, ne, ker te bodo zmesarili. Bili so kot pošasti, ki znajo v življenju početi samo eno: mlatiti, delati slábo. Imeli so črna srca.«

DATUM IN URA:
9. januar 2020, 00.00

LOKACIJA:
blizu Poljane (BiH)

KOORDINATE:
45.22360115670229, 15.927220062753523

PRISILNA VRNITEV IZ:
Slovenije, Hrvaške

PRISILNA VRNITEV V:
Hrvaško, Bosno

DEMOGRAFSKI PODATKI:
22 oseb, starost 20–43, iz Afganistana, Pakistana, Sirije

VPLETENI MLADOLETNI?
Ne

UPORABLJENO NASILJE:
tepež (z gumijevkami/rokami/drugim), prisilno slačenje, kraja osebne lastnine

VPLETENI POLICISTI:
2 slovenska policista v temnih uniformah, neznano število na policijski postaji, 7 hrvaških policistov v črnih uniformah, neznano število na policijski postaji

ODPELJANI NA POLICIJSKO POSTAJO?
Da

OBRAVNAVA NA POLICIJSKI POSTAJI ALI NA DRUGEM KRAJU PRIDRŽANJA:
pridrzanje, vzeti prstni odtisi, fotografiranje, vzeti osebni podatki, podpisani dokumenti, brez prevajalca, odrekanje hrane/vode

JE BIL IZRAŽEN NAMEN ZAPROSITI ZA AZIL?
Ne

POROČILO PODAL:
Border Violence Monitoring, Balkan Info Van

POROČILO

8. januarja 2020 je tranzitna skupina šestih afganistanskih moških hodila po gozdnatem območju v južni Sloveniji. Izpraševanec meni, da je v bližini vasi šesterico opazil civilist in poklical policijo. To naj bi bilo približno 100 kilometrov od glavnega mesta Ljubljane, toda izpraševančev telefon so med incidentom zaplenili, zato ni prepričan o natančnem kraju.

Okoli poldneva sta se z avtom pripeljala dva predstavnika oblasti, oblečena v nekaj, kar je izpraševanec opisal kot »uniforma policije Slovenije«. Uniformi je opisal kot temno črni. Policista sta ustavila skupino in članom ukazala, naj odložijo torbe. Vprašala sta jih, ali imajo pri sebi nože ali ostre predmete, in vseh šest moških preiskala.

Na mestu prijetja sta policista tranzitno skupino vprašala:

*»S katere strani ste prišli?
Od kod prihajate?«*

Šesterico sta s policijskim vozilom odpeljala na bližnjo postajo. Tranzitno skupino so potlej odvedli iz vozila in pridržali na postaji, kjer so člane izprašali in obravnavali drugi policisti. Vprašali so jih naslednje:

*»Ali imate kakšne dokumente?
»Kako ste prišli v Slovenijo?
»Koliko oseb je v vaši skupini?«*

Zasliševanje je potekalo v sobi, v kateri so policisti članom skupine dali v podpis tudi papirje z njihovimi osebnimi podatki (»osebni kviz«). Vendar izpraševancu niso dali dovolj časa, da bi dokumente, ki jih je podpisoval, prebral, zato ni razumel vsebine. Izjavil je:

»Niso mi omogočili, da bi se seznanil z informacijami.«

Na postaji niso imeli na voljo nobenega prevajalca. Policisti so jim vzeli tudi prstne odtise. Odvedli so jih v celico in jih po mnenju izpraševanca pridržali za približno dvanajst ur.

Izpraševanec je povedal, da se je takrat zelo slabo počutil, vendar ni dobil nikakršne pomoči.

»Ponoči me je v dežju zelo zeblo in imel sem vročino.«
»[Med potjo] sem pil umazano vodo, dobil sem drisko in bruhal sem, vendar mi niso dali tablet.«

Izpraševanec je izjavil, da je slovenska policija 9. januarja 2020 šesterico v tranzitu zgodaj zjutraj vkrcala v kombi in jo prepeljala kratko razdaljo do meje s Hrvaško. Na meji so skupino prevzeli hrvaški policisti in jo odpeljali na policijsko postajo, opisano kot »ječa«.

Ko je opisoval, kako so jih obravnavali med pridržanjem na policijski postaji na Hrvaškem, je izpraševanec dejal:

»Niso nam dali vode niti hrane.«

Izpraševanec je povedal, da so jih na tej postaji približno tri ure zadrževali v celici. Potem so skupino šestih Afganistancev vkrcali v hrvaški policijski kombi. V njegovem zadnjem delu je že bilo priprtih šestnajst drugih potnikov. To so bili ljudje iz druge tranzitne skupine in izpraševanec je dejal, da so bili med njimi moški tako iz Pakistana kakor iz Sirije (vsi starejši od 18 let).

Skupino so dve uri vozili naokoli in izpraševanec je povedal, da je voznik med potjo močno vijugal, kar je pri pridržanih potnikih povzročilo slabost. Izpraševanec je imel med pridržanjem na policijskih postajah (HR/SLO) vročino in mu je v zadnjem delu kombija postalo zelo slabo. Tudi več drugih je tam bruhalo:

»V tistem avtu bruhamo.«

Kombi se je ustavil in združeno tranzitno skupino dvaindvajsetih odložil na odročnem kraju na meji z Bosno in Hercegovino. Vsem so ukazali, naj se slečejo in sezujejo, oblačila in obutev pa so jim potem zasegli. Izpraševanec je omenil tème (bilo je v zgodnjih urah 9. januarja 2020) in da je videl sedem hrvaških policistov, oblečenih v črne uniforme. Ko je opisoval, kako so se policisti postavili pred zadnja vrata kombija, je dejal:

»Stali so na obeh straneh.«

Izpraševanec je povedal, da je videl velik kamen (verjetno je bil mejnik). Policisti so članom tranzitne skupine pomignili, naj izstopajo posamično, potem pa so jih, postavljeni v dve vrsti med njimi in kamnitim mejnikom, napadli z gumijevkami in pestmi. Glede telesnega napada je izpraševanec dejal:

»Tepli so me po glavi, ne morem ... in potem po vsem drugem, po rokah in dlaneh.«

Izpraševanec je povedal, da je bil še deset minut po napadu omotičen in da se mu je zelo vrtelo. Policija je skupini ukazala »marš, pa v teku«. Nazaj v Bosno in Hercegovino so jo pognali prek rečice, za katero je izpraševanec dejal, da mu je segala do meč, tako da so si vsi zmočili noge.

»Izpraševanec je rekel, da ima 16 let, policisti pa so rekli 'ne, rojen si bil leta 2001.'«

DATUM IN URA:
11. september 2019, 11.00

LOKACIJA:
Novo mesto, Slovenija

KOORDINATE:
45.814576, 15.176805

PRISILNA VRNITEV IZ:
Slovenije, Hrvaške

PRISILNA VRNITEV V:
Bosno

DEMOGRAFSKI PODATKI:
6 oseb, starost 16–24,
iz Zahodne Sahare

VPLETENI MLADOLETNI?
Da

UPORABLJENO NASILJE:
tepež (z gumijevkami/rokami/drugo),
izpostavljanje klimatskim napravam
in skrajnim temperaturam med
vožnjo, uničenje osebne lastnine,
kraja osebne lastnine, divja vožnja

VPLETENA POLICIJA:
5 slovenskih predstavnikov oblasti
v modrih uniformah, 1 predstavnica
oblasti v modri uniformi

ODPELJANI NA POLICIJSKO
POSTAJO?
Da

OBRAVNAVA NA POLICIJSKI
POSTAJI ALI NA DRUGEM
KRAJU PRIDRŽANJA:
pridržanje, vzeti osebni podatki,
podpis papirjev, brez navzočnosti
prevajalca, odrekanje hrane/vode

JE BIL IZRAŽEN NAMEN
ZAPROSITI ZA AZIL?
Da

POROČILO PODAL:
No Name Kitchen

POROČILO

Skupino šestih moških, ki so prišli iz Zahodne Sahare, so 11. septembra 2019 okoli 11.00 prijeli v Novem mestu (Slovenija). Skupina je, ko je prišla v poseljeni del mesta, potovala peš. Izpraševanec je prosil domačina, naj pokliče policijo, saj je nameraval zaprositi za azil in je domneval, da je to pravi postopek za pridobitev mednarodne zaščite. Prikazalo se je šest slovenskih policistov v modrih uniformah, pet moških in ena ženska. Skupina je upoštevala navodila predstavnikov oblasti. Odvedli so jo v policijski kombi in prepeljali na novomeško policijsko postajo. Tam je ostala tri ure.

Na postaji so vse v skupini prisilili, da so podpisali dokumente, ne da bi jim jih prevedli. Navzoč je bil en mladoletnik (star 16 let); dali so mu enake dokumente in ga podvrgli enakemu postopku kot pet odraslih iz skupine. Izpraševanec je izrazil namen zaprositi za azil. V zvezi s pomanjkljivo varnostjo v svoji domači državi Zahodni Sahari je izjavil:

»Če boste pogledali našo državo, boste videli, da je v njej veliko konfliktov.«

Izpraševanec je omenil motiv, zaradi katerega so hoteli za azil zaprositi vsi člani skupine. Na policijski postaji je govoril angleško in skušal slovenskim organom oblasti povedati, da za mednarodno zaščito prosijo zaradi težav, s katerimi so se soočali v svoji državi. Policisti, ki so jim ukazovali, naj podpišejo papirje,

tega sporočila niso upoštevali. Po treh urah na novomeški policijski postaji so skupino prepeljali na mejo s Hrvaško.

Tam je hrvaška policija, ki je skupino prevzela, člane vkrcala v kombi brez oken in jih izpostavila skrajni vročini. Voznik je vozil divje in zelo hitro, zaradi česar je vsem postalo slabo. Izpraševanec poroča, da je vseh šest v kombiju bruhalo. Vozilo jih je pripeljalo na policijsko postajo na Hrvaškem. Tam so jih zadržali štiri ure. Odrekli so jim vodo, edino dostopno stranišče pa je bilo v celici, v kateri so bili pridržani, in ni omogočalo nobene zasebnosti. Celica, v kateri je bilo sedem ljudi, je bila opremljena z eno posteljo.

»Bilo je kot v grozljivki. Še nikoli nisem videl česa takega.«

Nedoločeno število hrvaških policistov v modrih uniformah, z dvema policijskima psoma, je člane skupine zaslišalo o njihovi starosti. Najmlajši je izjavil, da je star 16 let, predstavniki oblasti pa so odgovorili:

»Ne, rojen si bil leta 2001.«

Isti hrvaški policist je potlej mladoletnika s pestjo večkrat udaril v obraz. Mladoletnika so podvrgli enakim postopkom kot odrasle, tako kot že prej na slovenski policijski postaji v Novem mestu. Izpraševanec je na policijski postaji na Hrvaškem znova izrazil namero zaprositi za azil, vendar so njegovo prošnjo zavrnil.

Skupino so potlej v belem policijskem kombiju prepeljali do meje. Izkrkali so jo iz kombija in s hrvaškega ozemlja potisnili nazaj v Bosno (v bližini mesta Velika Kladuša).

»Bili smo kot zombiji. Ničesar nisem čutil, le siljenje na bruhanje in glavobol.«

DATUM IN URA:
11. marec 2019, 9.00

LOKACIJA:
Zilje, Slovenija, blizu Zilj

KOORDINATE:
45.4597271, 15.2956027

PRISILNA VRNITEV IZ:
Slovenije, Hrvaške

PRISILNA VRNITEV V:
Bosno

DEMOGRAFSKI PODATKI:
13 oseb, starost 7–14, 50, neznano, iz Afganistana, Irana, Iraka

VPLETENI MLADOLETNI?
Da

UPORABLJENO NASILJE:
izpostavljanje klimatskim napravam in skrajnim temperaturam med vožnjo, grožnje s pištolami, kraja osebne lastnine, divja vožnja

VPLETENI POLICISTI:
Okoli 10 policistov na različnih lokacijah. Slovenska policija: temno modre uniforme, s pištolami, gumijevkami, lisicami in razpršilci za pasom. Šesterokotni ali peterokotni emblem s slovensko zastavo in napisom »Policija« na rokavih. Hrvaški policisti: temno modre uniforme. Več kombijev na različnih lokacijah.

ODPELJANI NA POLICIJSKO POSTAJO?
Da

OBRAVNAVA NA POLICIJSKI POSTAJI ALI DRUGEM KRAJU PRIDRŽANJA:
pridržanje, fotografiranje, vzeti osebni podatki, podpis dokumentov, brez prevajalca

JE BIL IZRAŽEN NAMEN ZAPROSITI ZA AZIL?
Da

POROČILO PODAL:
[Re:]ports Sarajevo

POROČILO

Skupina, sprva sestavljena iz štiriindvajsetih potujočih, je 3. marca 2019 odrinila iz Velike Kladuše (BiH). Blizu Miljkovičev (BiH), približno na koordinatah 45.2027349, 15.8023509, je prečkala mejo s Hrvaško.

Skupina je hodila predvsem ponoči in spala v gozdovih. Po več nočeh hoje ji je zmanjkalo hrane. Imela je samo še nekaj kruha, orehe in rozine. Takrat je bila približno na koordinatah 45.4240133, 15.6283776. Zato se je enajst oseb odločilo skupino zapustiti in se prostovoljno predati hrvaškim oblastem, ki so jih odpeljale nazaj v Bosno. Preostanek skupine, trinajst oseb, med njimi pet mladoletnih, starih od 7 do 14 let, in tri ženske, je nadaljeval pot proti Sloveniji in skušal čim bolj pospešiti.

Po skupno osmih nočeh in dveh dneh hoje so člani skupine 11. marca dosegli hrvaško-slovensko mejo. V Slovenijo so vstopili okoli 9. ure blizu Zilj (SVN), približno na koordinatah 45.4597271, 15.2956027. Kolpo so prečkali peš, voda jim je segala čez sredino stegen. Oče izpraševane družine je moral reko prečkati dvakrat, ker njegova žena, ki je imela menstruacijo in je bila po dolgi hoji nasploh izčrpana, ni bila dovolj pri močeh, da bi čez reko nesla del njihove prtljage. Močno je deževalo in vsi so bili premočeni in premraženi.

Po še eni uri in približno dveh kilometrih hoje v Slovenijo sta jih prijela dva slovenska policista, ki sta vozila policijski avto znamke Renault Megane. Eden je bil mlad policist, druga pa policistka. Videti je bila zelo jezna, pištolo je uperila v trinajsterico in kričala nanjo. Nato je pištolo prislonila neposredno na sence moškega iz Afganistana. Policista sta opravila klic in kmalu po tem

sta prispela dva kombija s po dvema ali tremi policisti v vsakem. Oblečeni so bili v temno modre uniforme in opremljeni s pištolami, gumijevkami, lisicami in z razpršilci za pasom. Na rokavih so imeli šesterokoten ali peterokoten emblem s slovensko zastavo in napisom »Policija«.

Dva policista sta štirinajstletnega sina izpraševane družine odvedla od skupine, ne da bi staršem povedala, kam ga peljeta.

»Tako zelo nas je skrbelo.«

Med pogovorom je bilo še vedno očitno, kako zelo jih je ta izkušnja vznemirila. Oče je policistu rekel:

»Hočem s svojim sinom!«

Vendar so ga zavrnil, ga grobo prijeli za roko in ga potisnili v enega od kombijev. Vsem moškim so rekli, naj se vkrcajo v isti kombi, ženske in otroci pa so morali v drugega. V zadnjem delu kombijev ni bilo oken in bilo je zelo temno. Tam je bilo samo približno sedem centimetrov visoko plastično okence, skozi katero so lahko videli v vozniško kabino. Na stropu sta bila dva ventilatorja. Zelo je bilo hladno.

»Zrak v kombiju je bil zelo slab.«

Izpraševanec je poudaril, da ni prej še nikoli bruhal v avtu, med tridesetminutno vožnjo, ki je sledila, pa je moral kar dvakrat. Tudi vsi drugi v tistem kombiju so bruhal. Na tleh je bila nekakšna luknja in izbljuvki so se zlivali tja. Očetu je uspelo, da je nos med kriloma zadnjih vrat zrinil ven in tako prišel do nekaj svežega zraka, zaradi česar mu je malo odleglo. Prepričan je, da so policisti v prtljažni prostor spustili nekakšen plin, zaradi katerega jih je sililo na bruhanje. V kombiju ni zaznal kakega posebnega vonja ali obarvanosti zraka. Moški so trkali po stenah kombija in kričali, naj ustavijo in jih spustijo ven. Policisti pa so nazaj zavpili le:

»Šuti! Šuti!« [Utihni!]

V drugem vozilu je več žensk prav tako bruhalo, vendar mati izpraševane družine ni mogla natančno povedati, ali so bruhalo vse ali večina, ker jo je tako skrbelo za sina. Po približno tridesetminutni vožnji sta kombija dosegla policijsko postajo v bližini Velikega Nerajca (SVN), na koordinatah 45.5096867, 15.1864282. Ko so zapustili kombije, se je slabost kmalu podela.

Medtem je policist, ki je odpeljal sina, od njega zahteval, naj mu pokaže, kje in kako je skupina prečkala reko. Ker sta šla po navadni cesti in ne po poti skozi gozdove, po kateri je šla skupina, sta reko dosegla v kakih tridesetih minutah. Policist je najstnika vprašal:

»Bi rad ostal v Sloveniji?«

Ko je fant odgovoril z da, ga je vprašal, zakaj.

»Ker je Slovenija v šengenskem območju in so tu gospodarske in delovne razmere boljše kot v Bosni.«

Policist je odgovoril z okej. Najstnik ga je vprašal:

»Kaj naj naredimo, da bomo lahko ostali v Sloveniji?«

Policist je odgovoril samo:

»V Sloveniji ne morete ostati.«

Najstnik ga je večkrat vprašal, zakaj ne, vendar je policist vsakič odgovoril samo:

»Ne vem.«

Potem so najstnika odvedli v policijski avto, volvo, in ga prepeljali na isto policijsko postajo kot preostanek skupine, kjer so ga končno spet vrnil k staršem.

Na policijski postaji so potujočim dali hitro hrano. Nato so vsakemu posebej zastavili vrsto vprašanj, npr. od kod prihaja. Oče izpraševane družine je policistu povedal, da hoče ostati v Sloveniji. Vprašali so ga:

»Kako pa se misliš tukaj preživljati?«

Odgovoril je:

»Delal bom.«

Potem so rekli samo:

»Ne, kar nazaj boš šel.«

Čez čas so policisti vzeli vso njihovo prtljago, jo vtaknili v plastične vreče in vsakogar, z otroki vred, preiskali. Pobrli so jim tudi denar in telefone.

»Vzeli so vse, razen oblek, ki smo jih imeli na sebi. Vzeli so nam celo čevlje in nam namesto tega dali copate.«

Vse kovinske predmete, kot so britvice, ščipalci za nohte, škarje, igle in uhani, so zmetali v koš.

Oče izpraševane družine je moral potem podpisati tri ali štiri papirje, vse v slovenščini. Prevajalec je bil navzoč, vendar ni pojasnil, kaj je v dokumentih zapisano. Oče ne ve, zakaj prevajalec ni ničesar pojasnil. Poleg tega tudi ni dobil kopij papirjev, ki jih je podpisal.

Po približno treh urah na prvi policijski postaji pri Velikem Nerajcu so skupini trinajstih znova ukazali, naj se povzpne v oba kombija. Notri so spet bruhal.

Tokrat so se vozili 20 minut, dokler niso prišli na drugo policijsko postajo, kjer so vsako posamezno družino namestili v sobo s straniščem. Soba je bila zelo topla, nameščenim so dali hrano, odeje in rjuhe. Tam so ostali eno noč.

Zjutraj sta jih dva kombija odpeljala na hrvaški avtocestni mejni prehod, od koder ni bilo videti nobene reke. Slovenski policisti so jim vrnil torbe in skupino predali hrvaškemu predstavnikom oblasti, ki so bili oblečeni v temno modre uniforme. Vsem trinajstim članom skupine so rekli, naj vstopijo v en kombi in naj prtljago vzamejo s seboj. Med vožnjo, ki je sledila, so spet bruhal.

Po približno enourni vožnji se je kombi ustavil na hrvaški policijski postaji na neznani lokaciji. Tamkajšnja uslužbenca sta nosila civilna oblačila in sta potujočim rekla, naj svoja imena zapišejo na list in ga dvignejo v višino prsi. Potem so jih policisti fotografirali. To so naredili z vsakim posebej, tudi z otroki.

Po tem kratkem postanku so nadaljevali pot s kombijem. Spet bruhanje. Oče izpraševane družine je to vožnjo opisal takole:

»Želel sem si samo, da ne bi nihče spregovoril z mano, glava me je tako bolela in tako slabo mi je bilo. Počutil sem se, kot da umiram.«

Njegov sin je poročal, da v kombiju ni bilo nobenih sedežev z varnostnimi pasovi, le klop vzdolž stene, kamor so lahko sedli. Nekaj otrok, in tudi njegova mati, je padlo na tla kombija.

»Bili smo kot zombiji. Ničesar nisem čutil, le siljenje na bruhanje in glavobol.«

Po približno enoinpolurni vožnji se je kombi znova ustavil, tokrat na meji med Hrvaško in Bosno, vzhodno od Velike Kladaše. Bilo je v hribih, v bližini nekaj vasi, in tam je bila le ozka poljska pot. Izpraševanec je točko prisilne vrnitve lociral približno na koordinatah 45.218623, 16.011921, blizu Velikega Obljaja (HRV). Ko so prispeli tja, so jim vrnil telefone in denar, ne pa tudi kovinskih predmetov, ki so jih slovenski policisti zmetali v koš. Hrvaški policisti so rekli:

»Hajde! Ideš, marš!«

Na poti v Veliko Kladašo so ob cesti opazili veliko razbitih telefonov. Po približno 25 kilometrih hoje se je oslabela mati izpraševane družine zgrudila. Bilo je že temno, vendar jim je uspelo priti do neke restavracije in prositi za pomoč. Ljudje v njej so poklicali bosanske organe oblasti, ki so jih potem odpeljali v bolnišnico in se vedli prijazno. Po kakih dveh urah v bolnišnici je mati dobila serum in družina je odšla v taborišče Miral v Veliki Kladaši. Od tam jih je Mednarodna organizacija za migracije z avtom prepeljala v taborišče v Bihaću, kamor so dospeli 13. marca okoli treh zjutraj.

Ob koncu intervjuja je mati izpraševane družine poudarila, da ne bo te izkušnje nikdar pozabila:

»Naša deportacija iz Slovenije je nekaj najhujšega, kar sem kdaj doživela. Zelo težko mi je, ko se spominjam te poti.«

Oče je pokimal in dodal:

»In vendar bomo morali poskusiti znova. Nimamo druge izbire. Kje drugje pa naj ostanemo?«

Ta pričevanja so le peščica zapisov, zbranih na spletni strani mreže Border Violence Monitoring. Mreža, ki povezuje različne nevladne organizacije, kot so No Name Kitchen, Rigardu, [Re:]ports Sarajevo, Aid Brigade, Balkan Info Van, Escuela con Alma, BASIS, BelgrAid, Fresh Response, in posameznike, se ukvarja z dokumentiranjem nezakonitih prisilnih vrnitev in policijskega nasilja, ki jih na mejah izvajajo organi oblasti držav članic Evropske unije. Njen cilj je doseči prenehanje takšnih praks, s podatkovno bazo pričevanj pa si prizadeva ozavestiti javnost o dogajanju in ji predstaviti zgodbe žrtev omenjenih zlorab, ki jih največkrat nihče ne sliši.

Na spletni strani www.borderviolence.eu je bilo do konca februarja 2020 zbranih 678 takšnih pričevanj, od tega se jih 121 nanaša (tudi) na Slovenijo.

Prevedla Tina Malič

V gejm; foto Matej Povše

6

Slovensko mladinsko gledališče

Vilharjeva 11, 1000 Ljubljana
T: +386 (0)1 3004 900
F: +386 (0)1 3004 901
info@mladinsko-gl.si
www.mladinsko.com

Svet Slovenskega mladinskega gledališča:

Ana Železnik – predsednica, Semira Osmanagić,
Katarina Stegnar, Asta Vrečko, Janez Žagar

Strokovni svet Slovenskega mladinskega gledališča:

Tatjana Ažman – predsednica, Blaž Lukan,
Janez Pipan, Matjaž Pograjc, Dario Varga

Direktor: Tibor Mihelič Syed
Umetniški vodja: Goran Injac
Režiserja: Matjaž Pograjc, Vito Taufer
Dramaturginja: Urška Brodar
Vodja trženja in odnosov z javnostmi: Helena Grahek
Lektorica: Mateja Dermelj
Strokovni sodelavki: Tina Malič, Katarina Saje
Tehnični vodja: Dušan Kohek
Vodja projektov: Dušan Pernat
Vodja koordinacije programa: Vitomir Obal
Koordinator: Gašper Tesner
Tajnica gledališča: Lidija Čeferin
Računovodkinja: Mateja Turk
Knjigovodkinja: Tina Matajč
Prodaja vstopnic: Gabrijela Bernot, Sanja Spahić

Predstava je nastala s podporo Ministrstva za kulturo RS.
Ustanoviteljica Slovenskega mladinskega
gledališča je Mestna občina Ljubljana.

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

Mestna občina
Ljubljana

..maska

**Maska, zavod za založništvo, kulturno
in producentno dejavnost**
Metelkova 6/11, 1000 Ljubljana
T: +386 (0)1 431 31 22, +386 (0)1 431 53 48
F: +386 (0)1 431 31 22
info@maska.si
www.maska.si

Direktor: Janez Janša
Vodja produkcije: Tina Dobnik
Strokovna administrativna sodelavka: Nataša Božič

Prodaja vstopnic

- v Prodajni galeriji
Trg francoske revolucije 5, 1000 Ljubljana
od ponedeljka do petka med 12.00 in 17.30
ob sobotah med 10.00 in 13.00
OI 425 33 12
- pri gledališki blagajni
Vilharjeva 11, 1000 Ljubljana
OI 3004 902
uro pred začetkom predstave
- na spletu
www.mladinsko.com
nakup vstopnic s popusti prek spleta ni mogoč

Gledališki list Slovenskega mladinskega gledališča
in Maske Ljubljana
Sezona 2019/2020
Številka 4
Junij 2020

Izide ob vsaki premieri
Izdalo Slovensko mladinsko gledališče
Za izdajatelja Tibor Mihelič Syed
© Vse pravice pridržane
Uredništvo: Urška Brodar, Mateja Dermelj, Helena Grahek,
Goran Injac, Tina Malič, Katarina Saje, Tibor Mihelič Syed
To številko uredila: Tina Malič
Lektorica: Mateja Dermelj
Fotografija na naslovnici in na plakatu: Alessio Mamo
Oblikovanje: Mina Fina, Damjan Ilič, Ivian K. Mujezinović – Grupa Ee
Tisk: Fotoprospekt, d. o. o.
Naklada: 300 izvodov
Cena: 2 €

I
S
S
N
2
2
3
2
-
2
0
1
9